

Izveštaj o aktivnostima EKO FORUM-a za period april 2014 – april 2015. godine

Redovna godišnja skupština udruženja održana je 22.3.2014. godine. Na skupštini je usvojen izvještaj o radu sa finansijskim izvještajem i planom rada za narednu godinu.

U izvještajnom periodu, u Eko forum je po osnovi realizacije projekata bilo angažovano 3 zaposlenih, i to jedan do augusta 2014., a drugo dvoje od juna 2014. do danas. Za jednog zaposlenog koristili smo sufinansiranje Zavoda za zapošljavanje ZDK tokom 6 mjeseci.

U aprilu 2014. odazvali smo se na poziv vijeća roditelja O.Š. "Hasan Kikić" Tetovo, gdje je upriličena prezentacija ekoloških problema i rješenja za učenike i predstavnike mjesnih zajednica. Nakon uspješne prezentacije, nastavljena je saradnja sa vijećem roditelja i mjesnim zajednicama. Nakon toga, održane su slične prezentacije u Studentskom centru Zenica i u hotelu Internacional Zenica.

Do augusta 2014. godine nastavljena je realizacija EU IPA projekta "Efektivna akcija", a od januara do decembra 2014. realizovan je projekat "Pravo na zdrav okoliš: Aarhus centar u Zeničko-dobojskom kantonu i prenošenje iskustava iz Češke Republike". Projektne aktivnosti su u prvoj polovini 2014. godine bile značajno reducirane, prvo zbog kašnjenja u transferu finansijskih sredstava Ministarstva vanjskih poslova Češke Republike (koje su umjesto u januaru, realizovane tek krajem aprila), a zatim zbog februarskih socijalnih nemira i problema sa majskim poplavama, kad su i finansijska sredstva i pažnja vlasti i javnosti bili preusmjereni na saniranje posljedica poplava i klizišta. Tako je realizacija projektnih aktivnosti bila koncentrisana na drugu polovinu 2014. godine. Uprkos teškoćama, projekat je uspješno realizovan, prošao je reviziju, a na osnovu toga nam je odobren projekat za 2015. godinu.

Na Dan planete Zemlje, u okviru Efekt koalicije je u 8 gradova Federacije BiH (Sarajevo, Tuzla, Zenica, Lukavac, Živinice, Banovići, Kakanj i Breza) organizovano potpisivanje peticije za smanjenje zagađenja prirodnih resursa čiji je uzročnik energetski sektor Federacije BiH. Naši volonteri su ispred trgovačkog centra na Kamberovića polju skupljali potpise za peticiju.

Na poziv Vlade Zeničko-dobojskog kantona, od aprila je Eko Forum učestvovao u radu Kantonalnog odbora za razvoj (KOR). KOR je operativno, izvršno i koordinacijsko tijelo odgovorno za provedbu planiranja na kantonalnom nivou, a osnovni zadatak je izrada nove strategije razvoja ZDK. Prijedlozi i sugestije Eko foruma su uključeni u tekst strategije.

Kroz projekat "Efektivna akcija" održali smo više radionica na temu "Obnovljivi izvori energije i energijska efikasnost" za predstavnike institucija vlasti, biznis sektor, predstavnike NVO sektora, akademsku i obrazovnu zajednicu u 6 gradova iz kojih su NVO članice Efekt koalicije.

U maju 2014. je u posjetu Eko forumu došlo 40 studenata Odsjeka za geografiju Filozofskog fakulteta iz Ljubljane, koje su vodili profesor Jernej Zupančič i asistent Boštjan Rogelj. Cilj posjete, u okviru terenskih vježbi u Bosni i Hercegovini, bilo je upoznavanje studenata sa različitim fizičko-geografskim i društveno-geografskim karakteristikama Bosne i Hercegovine, a posebno stanjem životne okoline, problemom zagađivanja i održivim razvojem.

Pripremajući ovu posjetu, umjesto prvobitno planiranog susreta s predstavnicima vlasti ili industrije, na Internetu su saznali za Eko forum i odlučili su saznati više o situaciji u Bosni i Hercegovini od aktivista Eko foruma.

U junu nas je posjetio Michael Pugh, profesor emeritus Univerziteta u Bradfordu (Velika Britanija). Održao je predavanje o BH političkoj ekonomiji, korupciji i tranziciji vlasništva.

Profesor Pugh proučava Bosnu i Hercegovinu od 1997, a posebno se bavi društvenim aspektima privatizacije ArcelorMittala. Nakon predavanja imali smo zanimljivu raspravu o tranzicijsko/korupcijsko/ekološkim problemima protiv kojih se Eko forum bori. Dobili smo publikacije o identičnom ponašanju korporacije ArcelorMittal u Južnoj Africi.

Iz polugodišnjeg izvještaja monitoringa zraka u Zenici za period januar-juni 2014 saznali smo i objavili da su koncentracije SO₂ bile za 43% veće nego u istom periodu prethodne godine.

Krajem juna 2014. organizovali smo Okrugli sto na temu "Okolišne dozvole ArcelorMittal Zenica 2009-2014". Na okrugli sto su pozvani i na njemu su učestvovali predstavnici kompanije ArcelorMittal Zenica, Općine Zenica, Ministarstva za turizam i okoliš FBiH, Vlade ZDK i Uprave za inspeksijske poslove FBiH. Teme razgovora su bile: monitoring kvaliteta zraka, deponija Rača, razdvajanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda, realizacija aktivnosti iz postojećih okolišnih dozvola ArcelorMittal Zenica, registar zagađivača FBiH i katastar zagađivača ZDK, integralna okolišna dozvola, inspekcijski pregledi. Okrugli sto je održan bez prisustva medija, a zapisnik je objavljen tek nakon usaglašavanja zaključaka sa svim učesnicima.

Ured koji Eko forum koristi za svoje aktivnosti je otvoren svaki radni dan od 8:00-16:00. Građani su u našem Centru tražili pomoć u rješavanju njihovih problema vezanih za okoliš putem pošte, telefona ili ličnim dolaskom. Na primjer, primali smo pritužbe za parkiranje na zelenim površinama, o mirisima koji dolaze iz auto-lakirnice, prekomjernim emisijama prašine, o zbrinjavanju industrijskog otpada "Rača", neugodnih mirisa u kasnim satima, itd.

U augustu 2014. održali smo sastanak s predstavnikom Rudnika mrkog uglja Zenica, kako bismo se informisali o problemima zagađenja zraka i vode iz pogona Rudnika.

U augustu 2014. su nas posjetile konzul Češke Republike u BiH Olga Ždralkova i koordinator za razvojnu saradnju Češke Ambasade u BiH Anesa Terza Vuković. Svrha posjete je bila supervizija projekta. Uspješan rezultat supervizije je pomogao da dobijemo sredstva za projekat u 2015. godini.

U septembru 2014. održana je radionica Efektivne kolacije na Vlašiću u kojoj su učestvovali i predstavnici ENergetske zajednice iz Beča. Nakon toga održana je finalna prezentacija rezultata projekta u Sarajevu. Projekat Efekt koalicije je nastavljen, ali bez Eko foruma, jer su naši projektni partneri, CRP Tuzla, dobili sredstva za finansiranje nastavka projekta od USAID-a, ali nas nisu pozvali na osnivačku konferenciju buduće mreže NVO koje će se baviti obnovljivim izvorima energije. Do danas nismo saznali razloge.

Aktivisti organizacije "Arnika" iz Češke su u septembru 2014. ponovo posjetili Eko forum. Jedna od predviđenih aktivnosti projekta je i snimanje filma o ekološkom aktivizmu i o zagađenju u BiH, u Zenici, Tuzli, Sarajevu, Kaknju, Lukavcu i Banja Luci. U snimanju filma su učestvovali građani Zenice, Grad Zenica, klub ekstremnih sportova "Scorpio" Zenica, Vijeće roditelja O.Š. "Hasan Kikić" Tetovo, Muzej grada Zenice, Udruženje flore i faune Lukavac, Arhus centar Tuzla - Centar za ekologiju i energiju, udruženje Ekotim Sarajevo, udruženje Eko-akcija Sarajevo, udruženje Alternative Kakanj, Arhus centar Banja luka - Centar za životnu sredinu, predstavnici Unije studenata Univerziteta u Zenici, Metalurški institut "Kemal Kapetanović" Zenica, Federalni hidrometeorološki zavod i članovi Eko foruma. U okviru posjete, uzeti su uzorci jaja sa područja izloženim dejstvu zagađenja, a analiza urađena u Češkoj je pokazala prisustvo dioksina. Kako se radi o malom broju uzoraka za

donošenje zaključaka, novi uzorci su uzeti u aprilu 2015. da bismo dobili pouzdanije rezultate.

U septembru 2014. smo učestvovali u javnoj raspravi povodom novog Zakona o zaštiti okoliša FBiH. Pripremili smo i uputili brojne primjedbe na novi zakon, ali do danas nemamo povratnu informaciju o rezultatima javne rasprave.

U oktobru 2014. smo ostali bez članice Upravnog odbora, Belme Bulić-Ferhatović, koja je izgubila bitku sa malignom bolešću.

U oktobru 2014. održan je sastanak na temu "Daljinsko grijanje u Zenici". Sastanku su prisustvovali predstavnici Općinskog vijeća Zenica, Službe za komunalne poslove i ekologiju Općine Zenica, JP "Grijanje" d.o.o. Zenica, KTG Zenica i ArcelorMittal Zenica. Cilj sastanka je bila razmjena informacija i traženje rješenja za problem zagađenja zraka. Osim informacija, sastanak nije dao neke rezultate, jer se rješenje problema grijanja grada ne nazire u skoroj budućnosti. Sve se zasniva na izgradnji TE na plin KTG, a nema odgovora na pitanja o cijeni i o alternativnim rješenjima. Eko forum je predložio promjenu sistema tarifiranja toplotne energije, koji nije stimulativan za korisnike.

U novembru 2014. na sjednici Gradskog vijeća Zenica predstavljena su dva izvještaja o mjerenju kvaliteta zraka u Zenici u prvoj polovini 2014. godine, jedan koji je pripremila služba za ekologiju Općine/Grada Zenica, a drugi koji je pripremio Metalurški institut "Kemal Kapetanović" u Zenici. Iz izvještaja se vidi da se podaci koje daju mjerne stanice u vlasništvu Općine/Grada Zenica značajno razlikuju od onih koje daje Institut. Eko forum je ukazao na značajne razlike u izvještajima, nakon čega je Vijeće zaključilo da se ova dva, međusobno kontradiktorna izvještaja usvoje, a da se gradska Komisija za praćenje stanja okoliša zaduži da pripremi odgovore na postavljena pitanja. Eko forum je ukazao da mjerne stanice nisu postavljene na odgovarajuće lokacije, da nakon dvije godine upotrebe još nisu kalibrisane, što znači da su podaci koji se prezentuju građanima apsolutno neupotrebljivi, i da se ne zna ko je odgovoran za to. Ukazali smo i na probleme sa serverom www.monitoring.zenica.ba koji je često u zastoju i ne vrši svoju funkciju, zatim na nekorisćenje mobilnih mjernih stanica u vlasništvu Ze-Do kantona i Univerziteta u Zenici, te nepozivanje predstavnika Eko foruma na sjednice Operativnog štaba za provođenje mjera u slučajevima prekomjernog zagađenja. U martu 2015. smo dobili "odgovore" koji su u stvari pravdanje nerada firme Dvokut.

Na poziv organizacije UNEP, predstavnik Eko foruma je učestvovao na radionici u gradu Batumi u Gruziji, na kojoj je predstavio iskustva Eko foruma u implementaciji Arhuške konvencije. Ostvareni su kontakti sa organizacijama iz Njemačke, Francuske, Švicarske, Gruzije, Makedonije, Albanije, što bi u budućnosti moglo rezultirati novim projektima.

U novembru 2014. smo organizovali radionicu "PRTR registar u BiH - Kako pristup podacima o emisijama može smanjiti nivo industrijskog zagađenja?", u Sarajevu, u prostorijama OSCE BiH. Iako BiH nije članica EU, ima uspostavljen registar za područje FBiH koji je kompatibilan s evropskim registrom, ali su podaci u njemu trenutno dostupni samo na zahtjev. Na radionici je prezentirano kako je PRTR registar u Češkoj Republici doprinio uspjehu javne kampanje u borbi protiv velikih industrijskih zagađivača. Zahvaljujući javno dostupnim podacima o ispuštanjima zagađenja u zrak, vodu i tlo, nevladin sektor vrši stalni pritisak na zagađivače da investiraju u ekološke projekte i tako smanje zagađenje. Nakon prezentacije i diskusije, zaključeno je da taj registar mora postati javno dostupan, umjesto da se podaci dostavljaju kao dosad, samo na traženje zainteresovanih strana. Iako smo ministarstvima uputili

zvaničan zahtjev za objavljivanje registra, to još uvijek nije realizovano. Nastavićemo pritisak putem Evropske komisije koja je finansirala projekat za uspostavu tog registra.

Krajem 2014. godine ponovo su počele epizode prekomjernog zagađenja. I opet su tek nakon naših upozorenja i alarmiranja medija proglašavane epizode uzbune i upozorenja. Na našoj web stranici upozorili smo i da su istekle dozvole za neke pogone ArcelorMittal Zenica.

Zbog pritiska javnosti i brojnih zahtjeva građana za poduzimanje akcija i organizovanje novih protesta, prvo smo pokrenuli potpisivanje peticije s pitanjem "Želite li podržati pokretanje tužbi protiv odgovornih za zagađenje u Zenici?". Na platou ispred zgrade Grada Zenica održali smo protestni skup oko 300 članova i simpatizera Eko foruma. Na skupu smo predstavili rezultate ankete pokrenute s ciljem definisanja tužbi protiv odgovornih za katastrofalno stanje okoliša, ugrožavanje zdravlja građana Zenice i prikrivanje informacija o zagađenju zraka, vode i tla u Zenici. Podršku našem protestnom skupu poslale su brojne ekološke organizacije iz BiH, Crne Gore, Makedonije, Albanije, Češke.

Nakon protesta, uslijedile su posjete organizacija koje se bave sigurnošću u BiH: regionalni OSCE ured za ZE-DO Kanton i Srednjobosanski Kanton iz Travnika, te Turski bataljon.

Predstavnici Eko foruma su u okviru projekta sa organizacijom Arnika posjetili Češku Republiku i upoznali se sa iskustvima naših partnera u rješavanju problema aerozagađenja. Posjetili su željezaru Trinec kod Ostrave, ministarstvo za okoliš i hidrometeorološki zavod Češke Republike, sastali se sa brojnim aktivistima iz Praga i Ostrave, te sa advokatima i naučnicima koji su se bavili utjecajem zagađenja na zdravlje. Održana je javna prezentacija naših aktivnosti u Pragu, kojoj su prisustvovali i bivši ambasador Češke u BiH, Češki aktivisti i Bosanci koji žive i rade u Češkoj.

Nakon razmjene iskustava sa Češkim partnerima, stupili smo u kontakt sa Institutom za genetski inženjering INGEB Sarajevo i dogovorili da projekat koji je već urađen u Češkoj pripremimo i da tražimo zajednički sredstva za realizaciju projekta o istraživanju zagađenja na genetske promjene kod stanovništva.

Tokom januara i februara 2015. radili smo na pripremi detaljnih izvještaja za pravdanje projekta Ministarstvu vanjskih poslova Češke Republike. Od strane ovlaštenog računovođe u roku je urađen i predat nadležnim institucijama finansijski izvještaj za 2014. godinu.

U izvještajnom periodu pripremili smo više aplikacija za projekte iz kojih bismo finansirali naše aktivnosti u narednom periodu. Projekat "Pravna zaštita žrtava zagađenja okoliša u Srednjoj Bosni" je podržan u punom iznosu od strane Ministarstva vanjskih poslova Češke Republike, a projekat "Eko budilnik" je podržan sa manje od 10% apliciranog iznosa od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma (sredstva su utrošena i opravdana do kraja 2014.).

Projekat *Eco Alarm - Raising public awareness about environmental issues* nije podržan od strane *START Danube Region Project Fund*, a još uvijek očekujemo rezultate aplikacija za projekte "Smanjenje hemikalija i kontaminacije izvora pitke vode u ruralnim zajednicama u BiH, Makedoniji i Albaniji" (WEFC, Njemačka), "Analiza genotoksikološkog opterećenja stanovništva izloženog mutagenima u životnoj sredini primjenom citogenetičkih testova" (INGEB Sarajevo) i "Eko budilnik" (Ambasada USA).

Od naših prijatelja iz Češke dobili smo obavijest da je u februaru 2015. organizovan javni uvid u Zahtjev za obnovu okolišne dozvole za pogon čeličana AMZ. Izvršili smo uvid u dokumentaciju, iako su predstavnici ministarstva pokušali da nam uskrate pristup tim informacijama. Poslali smo naše primjedbe i sugestije i sada čekamo odgovor. Također smo

od Grada Zenica tražili da od Ministarstva traži produženje roka za javni uvid, za koji smatramo da je prekratak (samo 15 dana).

Od nadležnih sudova smo tražili informacije o sudskim procesima i postupcima u vezi zaštite okoliša u FBiH i nekim kantonima. Od nekih sudova smo dobili detaljne informacije, a od nekih nismo dobili ništa. Te informacije će se naći u našem nezavisnom izvještaju o implementaciji Arhuške konvencije u BiH koji namjeravamo objaviti u junu 2015. godine.

U aprilu 2015. godine organizovali smo okrugli sto na kojem smo namjeravali razgovarati o okolinskim dozvolama za ArcelorMittal. Kako se na naš poziv nisu odazvali Federalno ministarstvo, inspekcija i ArcelorMittal, nego samo Grad i Kanton, iskoristili smo njihovo prisustvo da razgovaramo o monitoringu, kalibraciji mjernih uređaja, interventnim mjerama i katastru zagađivača. Naknadno je održan i sastanak s novim federalnim inspektorom.

U multiplex centru Ekran Zenica organizovali smo premijerno prikazivanje dokumentarnog filma "Za čist zrak i vodu – pet bitaka za zdrav okoliš u BiH", nakon čega je uslijedio razgovor sa autorima i akterima filma.

U saradnji s pravnim fakultetom Univerziteta u Zenici organizovana je javna tribina na temu "Treći stub Arhuške konvencije: pristup pravdi". Na tribini smo ostvarili kontakte sa nekoliko pravnika i advokata zainteresovanih da nam pomognu oko formulisanja i pokretanja postupaka pred pravosudnim organima kako bismo realizovali zaključke ankete i protestnog skupa iz decembra 2014. godine.

Naši članovi su učestvovali na sljedećim seminarima :

- Seminar u Banja Luci ETNAR (Mreža nevladinih organizacija za zagovaranje održivog korištenja energije i prirodnih resursa na Zapadnom Balkanu i Turskoj) u organizaciji "Centar za zaštitu životne sredine"
- Seminar u Sarajevu "Politika okoliša: participativni sudionici iz nevladinog sektora" u organizaciji NVO EnvIS i Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
- Seminar "Program za okoliš 2015-2018" u Zenici, u organizaciji Centra za održivi razvoj Brčko
- Trodnevni seminar u Banja Luci "Pravna klinika Arhus centara u BiH - pristup pravosuđu u oblasti životne sredine/okoliša" u okviru realizacije EPPIC projekta

Odštampano je 6 izdanja biltena "Pravo na zdrav okoliš" o aktuelnim temama zaštite okoliša.

Kreirana je web stranica Arhus centra Zenica, na Bosanskom i na Engleskom jeziku.

Objavljeno je skoro 100 medijskih izvještaja o našim aktivnostima u elektronskim i štampanim medijima iz BiH i regiona.

Poslali smo oko 60 dopisa raznim institucijama u vezi zaštite okoliša (ministarstva, inspekcija, hidrometeorološki zavod, sudovi, Gradsko vijeće,...).

Tokom izvještajnog perioda održano je 14 sastanaka Upravnog odbora.

Zenica, 26.4.2015.

Predsjednik udruženja Eko forum Zenica
doc.dr. Samir Lemeš